

УДК 347.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.1.70>

ЗАХИСТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ СТЯГУВАЧА АЛІМЕНТІВ У РАЗІ ПЕРЕБУВАННЯ БОРЖНИКА ЗА КОРДОНОМ: ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Угриновська О.І.,
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права та процесу,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: 0000-0002-3642-5903*

Оліярник Б.Р.,
*магістрантка юридичного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
ORCID: 0009-0005-6054-184X*

Угриновська О.І., Оліярник Б.Р. Захист прав та інтересів стягувача аліментів у разі перебування боржника за кордоном: особливості правозастосування в умовах воєнного стану в Україні.

Стаття присвячена особливостям реалізації аліментних зобов'язань у разі перебування боржника за межами України, та подальшими механізмами захисту прав стягувача. Авторами проаналізовано наявні вітчизняні моделі стягнення аліментів: в порядку позовного та наказного провадження. Виявлено переваги (швидкість видачі та набрання законної сили процесуальним документом, реалізації принципу процесуальної економії та зменшення процесуального навантаження на суди) та недоліки (чітко встановлений розмір стягнення) судового наказу у разі стягнення аліментів. Окремо здійснено аналіз особливостей перегляду судового наказу, а саме в порядку перегляду за нововиявленими обставинами. Наголошено на критеріях визначених Верховним Судом для перегляду даної категорії справ за нововиявленими обставинами. Особливу увагу авторів зосереджено на механізмах стягнення аліментів у разі перебування боржника за кордоном, а саме за наявності відповідного судового рішення (наказу) в Україні та у разі його відсутності. Встановлено особливості процедури подання заяви про стягнення аліментів за наявності судового рішення в Україні. Виявлено, що незважаючи на ефективність такого механізму стягнення, даний процес може бути дещо затяжним у часі. Досліджено особливості застосування положень міжнародних договорів, зокрема Конвенції про стягнення аліментів за кордоном 1956 року та Конвенції про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання 2007 року, а також роль Міністерства юстиції України як центрального органу у процедурі визнання та виконання рішень. Обґрунтовано, що в умовах воєнного стану та масових міграційних процесів ефективний захист прав стягувача аліментів потребує комплексного застосування національних процесуальних механізмів та міжнародно-правових інструментів. Встановлено, що належне процесуальне оформлення документів, дотримання приписів міжнародних договорів та взаємодія компетентних органів держав є ключовими передумовами забезпечення реального виконання аліментних зобов'язань і гарантування права дитини на належне утримання. Автори дослідили механізми стягнення аліментів за наявності судового рішення в Україні за кордоном на прикладі двох європейських держав: Республіки Польща та Королівства Нідерландів. На прикладі судової практики вказаних іноземних держав, визначено, що ключове значення для надання дозволу на примусове виконання іноземних судових рішень відіграє дотримання вимог, встановлених відповідними міжнародно-правовими актами, у разі недотримання останніх є імперативною підставою для відмови у виконанні відповідного рішення, що може значно ускладнити захист прав дитини на утримання.

Ключові слова. Аліменти, судовий наказ, наказне провадження, нововиявлені обставини, міжнародне стягнення аліментів, виконання судових рішень за кордоном, правова допомога, міжнародне співробітництво.

Uhrynovska O.I., Oliyarnyk B.R. Protection of the rights and interests of maintenance creditors in case of the debtor residing abroad: particularities of legal practice under martial law in Ukraine.

The article is devoted to the peculiarities of the implementation of alimony obligations in the event that the debtor resides outside Ukraine, and to further mechanisms for the protection of the rights of the alimony claimant. The authors analyzed the existing national models of alimony recovery: in the order of claim proceedings and writ proceedings. The advantages (speed of issuance and entry into legal force of the procedural document, implementation of the principle of procedural economy and reduction of the procedural burden on courts) and disadvantages (clearly established amount of recovery) of a court order in alimony recovery are identified. A separate analysis of the peculiarities of the review of a court order, namely in the order of review under newly discovered circumstances, was carried out. Emphasis is placed on the criteria determined by the Supreme Court for reviewing this category of cases under newly discovered circumstances. Special attention of the authors is focused on mechanisms of alimony recovery in the event that the debtor resides abroad, namely in the presence of a relevant court decision (order) in Ukraine and in the absence thereof. The peculiarities of the procedure for submitting an application for alimony recovery in the presence of a court decision in Ukraine are established. It is revealed that, despite the effectiveness of such a recovery mechanism, this process may be somewhat prolonged in time. The peculiarities of the application of the provisions of international treaties, in particular the Convention on the Recovery Abroad of Maintenance of 1956 and the Convention on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance of 2007, as well as the role of the Ministry of Justice of Ukraine as a central authority in the procedure for recognition and enforcement of decisions, are examined. It is substantiated that under conditions of martial law and mass migration processes, effective protection of the rights of the alimony claimant requires the comprehensive application of national procedural mechanisms and international legal instruments. It is established that proper procedural formalization of documents, compliance with the provisions of international treaties, and interaction between competent authorities of states are key prerequisites for ensuring the actual enforcement of alimony obligations and guaranteeing the child's right to proper maintenance. The authors examined the mechanisms of alimony recovery abroad in the presence of a court decision in Ukraine on the example of two European states: the Republic of Poland and the Kingdom of the Netherlands. Based on the judicial practice of these foreign states, it is determined that compliance with the requirements established by relevant international legal acts plays a key role in granting permission for the compulsory enforcement of foreign court decisions, and failure to comply with them constitutes an imperative ground for refusal of enforcement of the relevant decision, which may significantly complicate the protection of the child's right to maintenance.

Key words. Alimony, court order, order proceedings, newly discovered circumstances, international alimony recovery, enforcement of foreign judgments, legal assistance, international cooperation.

Постановка проблеми. Повномасштабна збройна агресія рф проти суверенної України спричинила безпрецедентні міграційні процеси населення (як у середині країни, так і поза її межами), актуалізуючи проблему виконання аліментних зобов'язань за кордоном. Національні інструменти примусового стягнення аліментів з боржників, котрі перебувають за кордоном, набувають характеру «обмеженої ефективності», оскільки в повній мірі не здатні забезпечити транскордонного поширення, що зумовлює необхідність застосування міжнародно-правових механізмів з метою виконання вітчизняних судових рішень. Безумовно, незважаючи на свою ефективність, такий механізм не позбавлений недоліків (наприклад, можливе виникнення розбіжностей у національних правопорядках, надмірна бюрократичність процедури, відсутність міжнародних договорів між державами тощо). У зв'язку з наведеним, особливий науковий інтерес викликає механізм стягнення аліментів у разі перебування боржника за кордоном крізь призму взаємодії вітчизняних процесуальних моделей та міжнародно-правових інструментів їх реалізації з урахуванням національних правопорядків та відповідної судової практики іноземних держав.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі механізмів захисту прав та інтересів стягувача аліментів у разі перебування боржника за межами України, крізь призму національних проце-

суальних форм стягнення аліментів та практики іноземних судів щодо надання виконавчості відповідним рішенням, з метою виявлення ключових проблем правозастосовної практики у даній сфері.

Стан опрацювання проблематики. Окремі аспекти реалізації аліментних зобов'язань досліджувались у працях вітчизняних науковців, зокрема С.Я. Фурси, Л. Сапейко, І.П. Ільченка, І.Б. Факас, В.І. Труби та інших. Проте практичні аспекти щодо виконання вітчизняних судових рішень про примусове стягнення аліментів закордоном надалі залишаються мало розкритими та потребують додаткового дослідження.

Виклад основного матеріалу. Сім'я є основою будь-якого суспільства, де формується особистість, закладається фундамент моральних цінностей, ідеалів тощо. Відповідно до ст. 3 Сімейного Кодексу України (надалі – СК України) сім'я є первинним та основним осередком суспільства [1]. За різних життєвих обставин таких, як розлучення, роз'їзду, втрати зв'язків між членами родини чи війни відбувається руйнування юридичного та соціального інституту сім'ї.

Як слушно зазначає Ромовська З.В., СК України містить низку нових правових рішень, спрямованих на утвердження поваги до кожного учасника сімейних відносин, у тому числі й до дитини [2]. Тож захист прав та найкращих інтересів дитини залишається безумовним пріоритетом державної політики, незалежно від формально визначеного статусу сім'ї, що і є своєрідною гарантією стабільності і безпеки найменш захищених членів суспільства (дітей).

У випадках розірвання шлюбу (припинення спільного проживання) між батьками, першочергового значення набуває питання сплати аліментів, оскільки безпосередньо стосується матеріального забезпечення дитини. Поряд із цим виникають спори щодо визначення місця проживання дитини, порядку спілкування з тим із батьків, хто проживає окремо від дитини тощо.

Аліментні зобов'язання - це основний інститут сімейного права України, покликаний забезпечити основоположні права дитини. За своєю природою це багатоаспектні відносини. З одного боку, вони включають моральний аспект, оскільки питання турботи про малолітніх чи непрацездатних осіб - це основа моральних засад будь-якого суспільства, а питання гідного їх утримання - це показник його розвитку. З іншого боку, сімейне законодавство основним обов'язком батьків визначає саме обов'язок утримувати дитину до досягнення повноліття й обов'язок дітей утримувати непрацездатних батьків [3, с. 51].

Водночас повномасштабне вторгнення РФ в Україну спричинило появу нових викликів у цій сфері. Значна кількість громадян була змушена виїхати за кордон, що потягнуло низку правових проблем щодо реального та дієвого механізму відкриття судових проваджень, якщо відповідач перебуває за межами України, а також вироблення уніфікованого підходу, якщо має місце невиконання аліментних зобов'язань, а боржник покинув територію України.

Аналізуючи національні механізми стягнення аліментів на неповнолітніх дітей в судовому порядку зазначимо, що справи щодо стягнення аліментів є доволі поширеними у судових провадженнях. Цивільний процесуальний кодекс України (надалі – ЦПК України) передбачає два основні механізми стягнення аліментів у порядку:

наказного провадження (звернення з заявою на видачу судового наказу до суду);

позовного провадження (позов про стягнення аліментів у частці від доходу одного з батьків або про стягнення аліментів у твердій грошовій сумі).

За перші вісім місяців 2025 року українські суди винесли 12 714 судових наказів про стягнення аліментів, що на 6% менше, ніж за аналогічний період 2024 року, і на 28% менше порівняно з 2021 роком. Загалом за останні п'ять років (з 2021 по серпень 2025 року) суди ухвалили 99 909 таких рішень у спрощеному порядку, що дозволяє оперативно стягувати аліменти без тривалих судових засідань. Найвищий показник за кількістю наказів зафіксовано у 2021 році – 27 251 рішення. У 2024 році їхня кількість зменшилася на чверть до 20 504, а у 2025 році тенденція до скорочення продовжується. Цьогоріч найбільше судових наказів про стягнення аліментів винесено у Дніпропетровській області – 1 654 рішення, що становить 13% від загальної кількості по Україні. На другому місці Одещина з 948 наказами (8%), за нею йдуть Харківщина – 837 (7%), Київщина – 810 (6%) і Львівщина – 772 (6%). Ці п'ять регіонів разом забезпечують майже 40% усіх судових наказів в Україні у 2025 році [4].

В.Й. Кисіль визначає наказне провадження як вид цивільного судочинства, що здійснюється за відсутності спору про право шляхом видачі судового наказу, та полягає у спрощеній документарній процедурі захисту майнових прав та інтересів заявника (стягувача), вимоги якого до боржника щодо стягнення грошових коштів ґрунтуються на безспірних документах [5, с. 59].

Підтримуємо позицію науковців про те, що наказне провадження є видом спрощеного провадження [6; 7].

Слушно зазначає Кройтор В.А., саме наказне провадження є певним міжгалузевим субінститутом, у порядку якого розглядаються безспірні вимоги, що пред'являються до суду в чітко визначених процесуальним законом випадках, з належним документальним підтвердженням права вимоги. Перелік таких вимог є ustalеним протягом тривалого часу та унормований у ст. 161 ЦПК України [8, с. 191].

Безумовною перевагою судового наказу є швидкість його видачі (протягом 5 днів з дня отримання інформації про зареєстроване місце проживання (перебування) боржника) та набрання законної сили даним процесуальним документом в аліментних зобов'язаннях з дня його видачі. Натомість аліменти можливо стягнути лише у розмірах передбачених ст. 161 ЦПК України, а відтак: на одну дитину - однієї чверті, на двох дітей - однієї третини, на трьох і більше дітей - половини заробітку (доходу) платника аліментів, але не більше десяти прожиткових мінімумів на дитину відповідного віку на кожну дитину; у твердій грошовій сумі в розмірі 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку.

Такий порядок розгляду забезпечує реалізацію принципу процесуальної економії та пришвидшує процес стягнення аліментів з боржника шляхом усунення необхідності проведення судових засідань, виклику сторін тощо за умови безспірності заявленої вимоги. Також, можливість стягнення аліментів через наказне провадження підвищує ефективність здійснення правосуддя (певного роду гуманізація цивільного процесу) оскільки відбувається зменшення процесуального навантаження на суддівський корпус, що в свою чергу раціоналізує процесуальну діяльність судів.

Судовий наказ, виданий щодо аліментних зобов'язань, може бути переглянуто за нововиявленими обставинами у порядку, встановленому главою 3 розділу V ЦПК України. Оскільки перегляд за нововиявленими обставинами є певного роду екстраординарним процесуальним заходом, то повинен здійснюватись з урахуванням принципу остаточності судового рішення і відхід від зазначеного принципу можливий у випадках чітко передбачених законом.

Статею 423 ЦПК України встановлюється перелік підстав для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами: істотні для справи обставини, що не були встановлені судом та не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи; встановлений вироком або ухвалою про закриття кримінального провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності, що набрали законної сили, факт надання завідомо неправильного висновку експерта, завідомо неправдивих показань свідка, завідомо неправильного перекладу, фальшивості письмових, речових чи електронних доказів, що призвели до ухвалення незаконного рішення у даній справі; скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення судового рішення, що підлягає перегляду [9]. Верховний Суд вказує на те, що необхідно розрізняти нові докази та докази, якими підтверджуються нововиявлені обставини, оскільки нові докази не можуть бути підставою для перегляду судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами [10]. Тож з системного аналізу норм ЦПК України випливає, що доказами, якими підтверджуються нововиявлені обставини, є певні юридичні факти, що уже існували на час розгляду справи (або ж виникли після), проте не були або не могли бути відомі, спростовують факти, якими суд обґрунтував рішення та мають істотне значення у справі.

З огляду на вище викладене, постає логічне питання, що ж може бути нововиявленими обставинами у разі перегляду судового наказу про стягнення аліментів. У справі, що переглядалась Верховним Судом після розірвання шлюбу між сторонами відповідачка склала розписку про те, що вона передає доньку батькам свого колишнього чоловіка на постійне місце проживання. На підставі заяви позивача суд видав судовий наказ про стягнення з відповідачки аліментів на утримання доньки. У серпні 2023 року боржниця звернулася до суду із заявою про перегляд за нововиявленими обставинами судового наказу про стягнення з неї аліментів на утримання неповнолітньої доньки, виданого в травні 2023 року. Вказувала, що в заяві про стягнення аліментів скаржник стверджував, що дитина перебуває на його утриманні. Проте в письмових поясненнях щодо обстеження умов проживання він зазначив, що донька з ним не проживає з лютого 2022 року, а перебуває в бабусі та дідуся. Це підтверджує лист відділу служби у справах дітей від липня 2023 року. Суд першої інстанції відмовив у задоволенні заяви, оскільки зазначені боржницею обставини не є нововиявленими, а стосуються переоцінки доказів. Апеляційний суд скасував ухвалу районного суду й задовольнив заяву, зазначивши, що на час видачі судового наказу обставини щодо місця

проживання дитини не були відомі боржниці. Верховний Суд скасував постанову апеляційного суду, залишивши ухвалу суду першої інстанції в силі з огляду на те, що для перегляду за нововиявленими обставинами судового наказу про стягнення аліментів такими обставинами є юридичні факти, які існували на час видачі цього наказу та є істотними для розгляду заяви про його видачу, тобто могли вплинути на висновки суду про права та обов'язки заявника й боржника; нововиявленими є також обставини, які виникли після набрання судовим наказом законної сили, але віднесені законом до нововиявлених. **Не є нововиявленою обставина, що ґрунтується на переоцінці доказів, які вже оцінив суд у процесі розгляду справи.** Крім того, судові рішення **не можна переглядати у зв'язку з нововиявленими обставинами в разі, якщо обставини, передбачені ч. 2 ст. 423 ЦПК України, відсутні, а також якщо обставини, визначені ч. 2 ст. 423 ЦПК України, були або могли бути відомі заявникові на час розгляду справи** [11]. Таким чином, Верховний Суд уніфікував критерії нововиявлених обставин саме для перегляду визначених законом судових наказів, без фактичної переоцінки доказів, які слугували підставою для видачі судового наказу.

Оскільки об'єктом нашого дослідження є саме стягнення аліментів у разі перебування боржника за кордоном, автори зосередили свою увагу на питанні реалізації механізму стягнення аліментних зобов'язань з боржника у разі, якщо останній проживає за межами України.

Україна є активною учасницею міжнародного життя і здійснює співробітництво у сфері надання правової допомоги у цивільних справах. Реалізація діяльності відбувається через систему двосторонніх договорів, приписи яких забезпечують взаємне визнання та виконання судових рішень. Також, Україна ратифікувала низку міжнародних договорів, таких як, Конвенцію про стягнення аліментів за кордоном 1956 року та Конвенцію про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання 2007 року (надалі - Конвенція 2007). Незважаючи на набрання чинності Гаазькою Конвенцією про визнання та виконання іноземних судових рішень у цивільних та комерційних справах 2019 року для держав-членів ЄС (окрім Данії) та України, проте її положення не застосовуються до рішень про стягнення аліментів.

Загалом існує два механізми стягнення аліментів на території іноземної держави: конвенційний або через безпосереднє звернення до суду держави місця проживання дитини (якщо вона перебуває за кордоном). Відповідно до Конвенції 2007 передбачається можливість виконання судового рішення (наказу) на території іноземної держави через звернення до компетентних органів договірної сторони; у разі відсутності судового рішення (наказу) в Україні - звернення із заявою до компетентного органу іноземної держави з метою отримання рішення щодо стягнення аліментів, якщо обидві сторони є учасницями відповідної Конвенції.

Як зазначалось раніше, з метою реалізації механізму стягнення аліментів з боржника у разі його перебування за кордоном, та за наявності судового рішення в Україні, між запитуючою стороною та приймаючою повинні існувати міжнародно-правові зобов'язання, які впливають або з двосторонніх договорів про надання правової допомоги у цивільних справах або сторони повинні бути учасницями Конвенції 2007 (з урахуванням принципу взаємності в даних правовідносинах).

Організація виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) є одним з основних напрямів роботи Міністерства юстиції України, тож задля реалізації цього завдання докладає багато зусиль та створює умови для належної діяльності працівників Департаменту державної виконавчої служби. Один із напрямів роботи департаменту – виконання міжнародних договорів про надання правової допомоги у цивільних і кримінальних справах, зокрема звернення з клопотанням про визнання і виконання рішень судів України на території іноземної держави та здійснення контролю за їх виконанням [12, с. 344].

Детально регламентована процедура подання клопотання про стягнення аліментів, у разі перебування боржника за кордоном, викладена в Інструкції про виконання в Україні Конвенції про стягнення аліментів за кордоном від 29.12.2006 № 121/5. Окремо відзначимо, що клопотання про визнання і виконання рішення суду України про стягнення аліментів та документи, що до нього додаються, надаються українською мовою разом з перекладом на офіційну мову держави, на території якої пропонується здійснити визнання і виконання рішення та надсилається до Міністерства юстиції України через його територіальне управління [13]. Строк надсилання такого клопотання до органу іноземної держави становить один місяць, проте може бути збільшений у разі необхідності отримати додаткову інформацію або документи та вжити інших заходів для належного оформлення клопотання. Тож зазначимо, що такий механізм незважаючи на свою відносну ефективність не позбавлений бюрократизму та ймовірної затяжності розгляду справи.

Розглянемо процедуру виконання українського судового наказу на території Польщі. Відповідно до ст. 51 Договору між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах Клопотання про визнання і виконання рішення (надалі – Договір між Україною і Республікою Польща) може бути подане безпосередньо до відповідного суду тієї Договірної Сторони, на території якої рішення має бути визнане і виконане, або також за посередництвом суду, який розглядав справу в першій інстанції [14]. Такий підхід значно спрощує процедуру визнання та виконання, у нашому випадку - судового наказу, що допомагає уникнути бюрократичного навантаження та потенційно пришвидшує фактичне стягнення аліментів з боржника забезпечуючи ефективний захист інтересів дитини.

Цивільний процесуальний кодекс Польщі - *Kodeks postępowania cywilnego* (надалі – ЦПК Польщі) передбачає, що рішення судів іноземних держав, винесені у цивільних справах, підлягають визнанню виконавчості. Відповідно до ст. 1150 ЦПК Польщі рішення судів іноземних держав у цивільних справах, які підлягають виконанню шляхом примусового стягнення, набувають статусу виконавчого документа після визнання їх виконавчості польським судом. Визнання виконавчості відбувається, якщо рішення є виконавчим у державі, в якій видався такий документ та не має перешкод, визначених в ст. 1146 § 1 та 2 [15]. Дані клопотання про надання виконавчої сили рішення іноземного суду ухвалює окружний суд за місцем проживання або знаходження боржника, а у разі відсутності такого суду - окружний суд, в окрузі якого має проводитися виконання.

Слід зазначити, що між українським та польським законодавством існують відмінності у правовій термінології, процесуальних аспектах та підходах до визначення розміру аліментів. Тож виникає питання чи можуть законодавчі відмінності бути підставою для відмови у визнанні та примусовому виконанні українського судового рішення про стягнення аліментів на території Польщі?

Заявниця звернулася до окружного суду Республіки Польща з проханням визнати і дозволити примусове виконання судового наказу виданого місцевим судом України щодо стягнення аліментів з боржника (батька) на дитину. Суд заяву задовольнив. Зобов'язав боржника сплачувати аліменти у розмірі однієї чверті заробітку (доходу) платника аліментів, але не менше ніж 50% відсотків прожиткового мінімуму для дитини, щомісяця до досягнення нею повноліття. На думку суду, хоча українські терміни, як-от «частка заробітку (доходу) платника аліментів» та «прожиткового мінімуму для дитини», не поширені у польському праві, проте не можуть бути підставою для відмови у визнанні виконавчості судового рішення (наказу). Апеляційний суд Варшави погодився з висновками суду першої інстанції [16].

У Королівстві Нідерландів процедура виконання іноземних судових рішень характеризується певною дуальністю системи, оскільки залежить від наявності міжнародного договору (двостороннього або багатостороннього) між державою походження рішення та Нідерландами або ж чи підпадає відповідна запитуюча сторона під дію Регламенту ЄС № 1215/2012 (Brussels I-bis). Аналізуючи положення ст. 431 Цивільного Процесуального Кодексу Нідерландів (надалі – ЦПК Нідерландів) у разі відсутності договірного (конвенційного) регулювання та регулювання відповідними актами права ЄС, то рішення суду іноземної держави не буде виконане на території держави, а справа підлягатиме повторному розгляду у нідерландському суді [17]. Зазначена норма фактично нівелює юридичну силу іноземних судових рішень, презюмуючи відсутність в іноземного судового акту властивостей *res judicata*, а сторони вимушені повторювати весь процес заново (ініціювання, подання доказів тощо), натомість практика нідерландських судів пішла дещо іншим шляхом. Приписи ст. 431 ЦПК Нідерландів не забороняє суду розглядати заяви щодо визнання іноземного судового рішення. Верховний Суд Нідерландів виснував, що ст. 431 ЦПК Нідерландів стосується лише виконання іноземних виконавчих документів, але нічого не говорить про їх визнання. Згідно з другим пунктом статті, нідерландський суд може зобов'язати сторони зробити те саме, що зобов'язав зробити сторони у власному рішенні іноземний суд, таким чином визнати іноземне рішення, у разі, якщо дотримано чотири вимоги: юрисдикція іноземного суду загалом прийнятна за міжнародними стандартами; іноземна процедура була належною та з достатніми гарантіями; визнання не суперечить нідерландському публічному порядку; та іноземне рішення не є несумісним з будь-яким іншим нідерландським або іноземним рішенням між тими ж сторонами з тієї ж справи, яке може бути визнане в Нідерландах [18].

Проте, незважаючи на доволі недискреційний підхід нідерландського законодавця щодо прав виконання іноземних судових рішень, Нідерланди є договірною стороною Конвенції 2007, тож

наявна процедура такого визнання судових рішень держав-учасниць щодо стягнення аліментів (є застосовною і для України). Питання виконання судових рішень іноземних держав регулюється Розділом 9 ЦПК Нідерландів. Відтак, ст. 985 ЦПК Нідерландів встановлює, що судові рішення іноземної держави, які підлягають виконанню на підставі міжнародного договору або закону, можуть бути примусово виконані в Нідерландах лише після того, як судом буде надано дозвіл на виконання (екзекватуру), а обставини справи не підлягають подальшому розгляду або перевірці [17]. Розгляд даної категорії справ віднесено до окружних судів округу місця реєстрації проживання (місцезнаходження) відповідача, а також окружні суди округу місця примусового виконання.

За обставинами справи, Подільський районний суд міста Києва виніс заочне рішення згідно яким відповідач, котрий проживав у Нідерландах, був зобов'язаний виплачувати щомісячно аліменти на користь дитини в розмірі $\frac{1}{4}$ частини всіх доходів. Національне бюро Нідерландів зі стягнення аліментів (LBIO) звернулось до нідерландського суду з заявою про надання дозволу на примусове виконання рішення. Переглядаючи дане рішення та перевіряючи на факт дотримання положень Конвенції 2007, суд відмовив у задоволенні заяви виходячи з відсутності доказів фактичного вручення відповідачу судових повісток, оскільки ті поверталися до українського суду з відміткою «закінчення терміну зберігання». Суд зазначив, що просте відправлення поштової кореспонденції без підтвердження подальшого отримання не забезпечує відповідачу реальної можливості захисту власних інтересів та є прямим порушенням вимог ст. 22 Конвенції 2007 щодо належного інформування сторони [19]. Таким чином, у разі застосування конвенційного механізму виконання судового рішення (наказу) щодо стягнення аліментів закордоном, іноземні суди зобов'язані перевірити відповідний процесуальний документ згідно положень ст. 22 Конвенції 2007, яка встановлює підстави для відмови у визнанні та виконанні. Недотримання будь-якого з критерії є імперативною підставою для відмови у виконанні рішення, що у практичній площині створює значні перешкоди для транскордонного стягнення аліментів та не забезпечує, в повній мірі, права дитина на утримання.

Висновки. Незважаючи на важкі обставини, що склалися у зв'язку з збройною агресією рф проти України, подальше розлучення сімей, їх перебування в різних куточках світу, захист прав та інтересів дітей залишається одним із основних напрямів державної політики. Хоча конвенційний механізм стягнення аліментів за наявності відповідного судового рішення (наказу) в Україні та його подальшого виконання на території іншої держави, на нашу думку, є ефективним способом реалізації прав дитини, проте не позбавлений недоліків, оскільки, по-перше, є дещо «бюрократичним» та може бути затяжним у часі, по-друге, незважаючи на активну підтримку міжнародної співпраці у даній сфері, кожна держава залишає за собою право нормативного врегулювання вимоги до порядку та способу стягнення аліментів з боржника згідно імперативів на національному рівні (та вимог установлених Конвенцією 2007), що може слугувати підставою для відмови виконання рішення вітчизняних судів закордоном, цим самим не забезпечуючи права дитини на утримання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сімейний кодекс України: закон України від 10.01.2002 № 2947-III / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21-22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 19.11.2025).
2. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України – синтез свого і чужого. URL: <https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/02/синтез-свого-і-чужого.doc> (дата звернення: 19.11.2025).
3. Хорошенко О., Доценко О. Окремі питання аліментних зобов'язань. *Право і суспільство*. 2021. № 2. С. 51-57.
4. За 8 місяців українські суди винесли майже 13 тисяч наказів про стягнення аліментів. *СУДОВО-ЮРИДИЧНА ГАЗЕТА*: веб-сайт. URL: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/341073-za-8-mesyatsev-ukrainskie-sudy-vynesli-pochti-13-tysyach-prikazov-o-vzyskanii-alimentov> (дата звернення: 19.11.2025).
5. Кисіль В.Й. Наказне провадження як спрощений вид цивільного судочинства. *Методологічні засади вдосконалення цивільного процесуального права* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. до 150-річчя від дня народження Є.В. Васьковського, 8 квітня 2016 р. Одеса: Юрид. л-ра, 2016. С. 58-60.

6. Колос А. Теоретичні проблеми спрощеного провадження у цивільному процесі. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. С. 32-35.
7. Зуб О.Ю. Спрощене позовне vs. наказне провадження в цивільному процесі. *Журнал східноєвропейського права*. 2018. № 58. С. 188-194. URL: <https://easternlaw.com.ua/uk>
8. Кройтор В.А. Наказне провадження як окремий вид спрощеного провадження в цивільному судочинстві України. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2025. № 1. С. 189-194. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/02/32.pdf> (дата звернення: 25.11.2025).
9. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41, 42. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 23.11.2025).
10. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 25 січня 2023 року у справі № 378/962/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108627878> (дата звернення: 24.11.2025).
11. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 2 травня 2024 року у справі № 337/2451/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118820449> (дата звернення: 24.11.2025).
12. Підгородинська А.В. Визнання та виконання рішень судових органів України закордоном. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 6. URL: http://lsej.org.ua/6_2024/87.pdf (дата звернення: 25.11.2025).
13. Інструкція про виконання в Україні Конвенції про стягнення аліментів за кордоном: Наказ Міністерства юстиції України від 29.12.2006 № 121/5 / Міністерство юстиції України. *Офіційний вісник України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-06#Text> (дата звернення: 27.11.2025).
14. Договір між Україною і Республікою Польща про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах від 24 травня 1993 року. *Зібрання чинних міжнародних договорів України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_174#Text (дата звернення: 27.11.2025).
15. Kodeks postępowania cywilnego z dnia 17 listopada 1964 r. Dz. U. 1964 Nr 43, poz. 296. Warszawa: Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, 1964. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19640430296/U/D19640296Lj.pdf> (дата звернення: 11.12.2025)..
16. Postanowienie z uzasadnieniem Sąd Apelacyjny w Warszawie z 2022.09.13 VI ACz 195/22. *PORTAL ORZECZEŃ SĄDÓW POWSZECHNYCH*. URL: https://orzeczenia.ms.gov.pl/content/%24N/154500000003003_VI_ACz_000195_2022_Uz_2022-09-13_003?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 12.12.2025).
17. Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv). Overheid.nl. Den Haag : Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2025. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0001827/> (дата звернення: 13.12.2025).
18. Arrest van de Hoge Raad van 26 september 2014 № 13/04272. *De Rechtspraak*. URL: <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:HR:2014:2838&showbutton=true&keyword=ECLI%253aNL%253aHR%253a2014%253a2838&idx=1> (дата звернення: 15.12.2025).
19. Beschikking van de Rechtbank Midden-Nederland van 25 september 2020 № C/16/495916/FO RK 20-103. *KENNISBANK FAMILIERECHT*. URL: <https://www.split-online.nl/kennisbank/uitspraken/40337?print=true&token=10274cd8045861b54cc986df4ac9c442> (дата звернення: 03.01.2026).

Дата першого надходження рукопису до видання: 04.02.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації: 05.03.2026

© Уєриновська О.І., Оліярник Б.Р., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0